

УДК 316.7+316.4+379.8

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-55>**Оксана ПЕТИНОВА**

докторка філософських наук, професорка, професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65020

ORCID: 0000-0002-1871-1201**Scopus-Author ID:** 57219987983**Катерина ТКАЧЕНКО**

кандидатка філософських наук, викладачка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65020

ORCID: 0009-0007-9303-4013

Бібліографічний опис статті: Петінова, О., Ткаченко, К. (2025). Соціокультурні аспекти розвитку китайського суспільства: традиції та інновації. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 387–398, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-55>

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КИТАЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

У статті представлені результати реалізації україно-китайського освітньо-наукового проекту «Освіта в глобалізованому суспільстві: філософія, менеджмент, культура, сучасні тренди, економічні опції та міжнародні практики», що торкалися дослідження соціокультурних аспектів розвитку сучасного китайського суспільства.

Мета роботи – на основі результатів реалізації проекту на конкретних прикладах представити комплексний аналіз соціокультурного розвитку Китаю, визначивши особливості взаємодії традиційних культурних практик та інноваційних тенденцій, що формують сучасний соціокультурний простір КНР.

Методологія роботи має комплексний характер і включала як емпіричні методи (спостереження, описи, порівняння, аналіз практичного досвіду), так і загальнологічні та теоретичні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, та інші). В дослідженні основних аспектів соціокультурного розвитку сучасного суспільства методи аналізу і синтезу допомогли розглянути традиційні та інноваційні аспекти китайської культури; моделювання дозволило створити концептуальну модель взаємодії традицій та інновацій у соціокультурному просторі; системний підхід дав можливість дослідити соціокультурний розвиток КНР як багатовимірне явище, пов'язане з історією, економікою, політикою та технологіями; порівняльно-історичний метод дозволив глибше зрозуміти закономірності соціокультурного розвитку КНР, виявити особливості його трансформацій та визначити перспективи подальших змін. Він є ефективним інструментом для аналізу взаємодії традицій та інновацій у китайському суспільстві.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі соціокультурного розвитку Китаю через призму взаємодії традиційних і сучасних практик, що дозволяє простежити механізми адаптації культури до глобалізаційних процесів та водночас зрозуміти механізми гармонійного співіснування традицій та інновацій.

Висновки. Соціокультурний розвиток Китаю охоплює широкий спектр соціокультурної діяльності, спрямованої на збереження національної ідентичності, підтримку традиційних культурних практик та впровадження сучасних форм мистецтва й дозвілля. Основні аспекти, що відіграють ключову роль у цьому процесі, включають державну підтримку культурних ініціатив, фестивалей, виставок, театральних постановок, що сприяє формуванню культурного діалогу між регіонами, а також між Китаєм та іншими країнами. Фізична культура та масові спортивні заходи поєднують традиційні та сучасні підходи, виступають елементом соціальної згуртованості та популяризації національної спадщини, сприяють формуванню колективної ідентичності та підтримці здорового способу життя. Розвиток вуличних ігор, циркових вистав, креативних індустрій є важливим фактором соціокультурної мобільності, надаючи молоді можливість реалізовувати себе у сфері мистецтва та розваг, що сприяє економічному розвитку, адже культура перетворюється на джерело прибутку через комерціалізацію креативних продуктів. Традиційні урочистості та свята відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини та передачі цінностей від покоління до покоління. Соціокультурний розвиток КНР поєднує стратегічне державне планування, збереження традиційної культури та передові технологічні інновації. Вплив років голоду сформував культуру раціонального споживання їжі та політику продовольчої безпеки, що залишається важливим чинником державного управління. Китай активно впливає на глобальний культурний простір,

використовуючи механізми «м'якої сили», однак водночас зберігає суворий контроль над інформаційним середовищем та історичною пам'яттю. Харчова культура є важливим елементом соціокультурного розвитку, оскільки відображає історичні, економічні та етнічні особливості суспільства. Харчові традиції є носієм культурної пам'яті, що передається з покоління в покоління. Вони формують національну ідентичність, відображаючи регіональні особливості, історичні події та міжкультурні впливи. Китайська кухня поєднує давні гастрономічні традиції та філософські уявлення про гармонію смаків. Їжа є важливим елементом соціальної взаємодії та сприяє зміцненню соціальних зв'язків, обміну культурними традиціями та формуванню спільних цінностей.

Ключові слова: соціокультурний розвиток, соціокультурна діяльність, цінності, суспільство, традиції, інновації, національна ідентичність, соціальні інститути, соціокультурні трансформації, креативна індустрія, дозвілєва діяльність, культурні проекти, культурна спадщина, пропаганда, харчова культура.

Oksana PETINOVA

Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Philosophy, Sociology, and Management of Sociocultural Activities, The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», 26 Staropotofrankivska Str., Odesa, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1871-1201

Scopus-Author ID: 57219987983

Kateryna TKACHENKO

PhD in Philosophical Sciences, Lecturer, Department of Philosophy, Sociology, and Management of Sociocultural Activities, The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», 26 Staropotofrankivska Str., Odesa, Ukraine

ORCID: 0009-0007-9303-4013

To cite this article: Petinova, O., Tkachenko, K. (2025). Sotsiokulturni aspekty rozvytku kytais-koho suspilstva: tradytsii ta innovatsii [Sociocultural aspects of Chinese society development: traditions and innovations]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 387–398, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-55>

SOCIOCULTURAL ASPECTS OF CHINESE SOCIETY DEVELOPMENT: TRADITIONS AND INNOVATIONS

The article presents the results of the implementation of the Ukrainian-Chinese educational and scientific project «Education in a Globalized Society: Philosophy, Management, Culture, Modern Trends, Economic Options, and International Practices», which explored the sociocultural aspects of contemporary Chinese society's development.

The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of China's sociocultural development based on the project results, using specific examples to determine the interaction between traditional cultural practices and innovative trends shaping China's modern sociocultural space.

The methodology of the article is complex and includes both empirical methods (observation, description, comparison, analysis of practical experience) and general logical and theoretical methods (analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, and others). In the study of key aspects of contemporary sociocultural development, analysis and synthesis methods helped examine traditional and innovative aspects of Chinese culture; modeling enabled the creation of a conceptual model of the interaction between traditions and innovations in the sociocultural space; the systemic approach allowed for an exploration of China's sociocultural development as a multidimensional phenomenon linked to history, economy, politics, and technology; the comparative-historical method provided a deeper understanding of the patterns of China's sociocultural development, revealed the peculiarities of its transformations, and identified future change prospects. It serves as an effective tool for analyzing the interaction between traditions and innovations in Chinese society.

The scientific novelty lies in the comprehensive analysis of China's sociocultural development through the lens of traditional and modern practices, allowing us to trace the mechanisms of cultural adaptation to globalization processes while also understanding the mechanisms of harmonious coexistence of traditions and innovations.

Conclusions. The sociocultural development of China encompasses a broad spectrum of sociocultural activities aimed at preserving national identity, supporting traditional cultural practices, and implementing modern forms of art and leisure. The key aspects of this process include state support for cultural initiatives, festivals, exhibitions, and theatrical performances, fostering cultural dialogue between regions and between China and other countries. Physical culture and mass sports events combine traditional and modern approaches, serving as an element of social cohesion and national heritage promotion, shaping collective identity, and supporting a healthy lifestyle. The development of street games, circus performances, and creative industries plays a crucial role in sociocultural mobility, allowing young people to engage in arts and entertainment, contributing to economic development as culture transforms into a source of income through

the commercialization of creative products. Traditional celebrations and festivals play a vital role in preserving cultural heritage and transmitting values from generation to generation. China's sociocultural development integrates strategic state planning, the preservation of traditional culture, and cutting-edge technological innovations. The impact of past famines has shaped a culture of rational food consumption and food security policies, which remain an important aspect of governance. China actively influences the global cultural space through "soft power" mechanisms while maintaining strict control over the information environment and historical memory. Food culture is an essential element of sociocultural development as it reflects the historical, economic, and ethnic characteristics of society. Culinary traditions serve as carriers of cultural memory, passed down through generations. They shape national identity by reflecting regional peculiarities, historical events, and intercultural influences. Chinese cuisine combines ancient gastronomic traditions with philosophical ideas of flavor harmony. Food plays a crucial role in social interaction, strengthening social bonds, exchanging cultural traditions, and forming shared values.

Key words: sociocultural development, sociocultural activities, values, society, traditions, innovations, national identity, social institutions, sociocultural transformations, creative industry, leisure activities, cultural projects, cultural heritage, propaganda, food culture.

Актуальність проблеми. Соціокультурний розвиток Китаю є важливим об'єктом наукового дослідження, оскільки країна поєднує багатовікові традиції з динамічними процесами модернізації та технологічного прогресу. Китай займає провідні позиції у світовій економіці, політиці та культурі. Розуміння його соціокультурних процесів важливе для міжнародного співробітництва, міжкультурної комунікації та прогнозування тенденцій розвитку. Китайське суспільство демонструє унікальну здатність адаптувати сучасні технології, економічні моделі та політичні стратегії, не втрачаючи традиційних цінностей, таких як конфуціанство, сімейна ієрархія, ритуали та соціальна гармонія. Китай експортує не лише товари, а й культурні моделі (наприклад, китайська мова, кінематограф, традиційна медицина), що формує нові тренди в глобальному масштабі. Останні події в Україні та політична позиція КНР дещо призупинила активну культурну та економічну взаємодію з нашою країною, але, на наш погляд, не слід вилучати вплив КНР на загальносвітові тенденції. Сучасні технології, цифровізація, штучний інтелект і мегапроекти (наприклад, «Один пояс – один шлях») трансформують культурну сферу, освіту, комунікацію та спосіб життя китайців, створюючи нові соціокультурні моделі. Таким чином, дослідження соціокультурних аспектів розвитку китайського суспільства дозволяє зрозуміти механізми гармонійного співіснування традицій та інновацій, а також їхній вплив на глобальні процеси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впродовж ХХІ століття інтерес до аналізу соціально-культурних процесів та культурної спадщини КНР значно підвищився. Проводяться наукові заходи, зокрема, конференції, семінари,

круглі столи, в межах яких обговорюються питання китайської цивілізації: історія, філософія, культура; приділяється увага теоретичним та прикладним питанням китайського мовознавства та літературознавства, аналізуються міжнародно-політичні контексти взаємодії. Наприклад, українські дослідники А. Абдула та Г. Балута розглядали освітній вимір співвідношення критичного раціоналізму та конфуціанства; В. Білокопитов аналізував концепт «свобода» в аксіологічній картині світу Китаю; В. Верьовкін досліджував історію мейхуа цюань – одного з найстаріших бойових мистецтв Китаю; С. Ганус співвідносив китайський культурно-цивілізаційний досвід і просвітницький концепт «освіченого абсолютизму»; В. Гура приділяв увагу у своїх наукових розвідках китайським народним пісням, принципам їх класифікації, систематизації та регіональності; Б. Кисляк аналізував дослідні зразки акордеона в традиційній культурі стародавнього Китаю; А. Лапченко описував елементи використання китайської вишивки в моді, тощо (Китайська цивілізація: традиції та сучасність, 2023).

Серед закордонних дослідників можемо назвати імена таких науковців, як Е. Тубаджі, який своїх працях шукав відповідь на питання, чи є культура важливим фактором для розвитку китайських регіонів і чи відрізняється ця культура від інституційних умов Китаю? Для цього він використав унікальний панельний набір даних для китайських провінцій за семирічний період (2013–2019 рр.), який містив понад шістдесят культурних індикаторів. Основний внесок дослідника полягає в концептуальному та емпіричному розрізненні між культурою як протоінституцією та рештою інституційних установок у країні (Tubadji, 2023). Ґрунтуючись на визначенні культури як сукупності артефак-

тів, організацій і цінностей, Джастін Іфу Лін аналізує можливість швидкого економічного розвитку Китаю, що призведе до відродження китайської культури з рень (доброчисливості) як основною цінністю (Justin Yifu, 2013). Д. Бетцлер і К. Рейчел аналізували культурне підприємництво на прикладі Улі Сігга як мецената та посередника сучасного китайського мистецтва. В своєму дослідженні вони розробили концептуальну основу феномену культурного підприємництва на основі наукових досліджень Шейна та Венкатарамана у сфері бізнес-досліджень (Betzler & Camina, 2020).

Значна увага у працях дослідників приділяється аналізу китайської стратегії «Один пояс, один шлях». Наприклад, Чжоу Венлянь зазначає, що для успішного функціонування цього проекту необхідно дотримуватись п'яти аспектів: Перший – концепція миру. Проект має базуватися на принципах мирного співіснування та взаєморозуміння. Другий – обмін та взаємне навчання. Важливо розвивати культурний діалог між націями та релігіями, щоб подолати взаємні непорозуміння та відчуження, сприяти взаємоповазі, зміцненню політичної довіри та створенню основ для загального процвітання людства. На 2021 рік Китай відкрив 17 міжнародно-культурних центрів у країнах уздовж маршруту, 153 інститути з вивчення конфуціанської філософії у 54 країнах, запровадив стипендіальну програму «Шовковий шлях» та створив у 35 країнах центри китайської медицини, включно з 43 базами міжнародної співпраці у сфері традиційної медицини. Третій – відкрита співпраця, що спрямована на поєднання зі стратегіями розвитку інших країн. Держави, розташовані вздовж маршруту, використовують свої конкурентні переваги, доповнюючи одна одну. Четвертий – великий споживчий ринок Китаю визнає взаємозалежність і необхідність спільного розвитку. І останній – співпраця та спільне використання. «Спільне будівництво» передбачає рівноправну участь усіх сторін, а також спільну відповідальність за можливі ризики. Це означає врахування інтересів викликів партнерів, пошук спільних точок дотику та формування максимально вигідної моделі співробітництва, яка приносить користь усім учасникам (Чжоу, 2021).

В Університеті Ушинського (м. Одеса), активно працює освітньо-культурний центр

«Інститут Конфуція», проводяться різні культурні заходи, організовується міжнародна мобільність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, реалізуються міжнародні проекти (Інститут Конфуція, 2025). Впродовж 2021–2023 рр. проведена робота з реалізації україно-китайського освітньо-наукового проекту «Освіта в глобалізованому суспільстві: філософія, менеджмент, культура, сучасні тренди, економічні опції та міжнародні практики» (Університет Ушинського – Аньхойський університет фінансів та економіки), мета якого полягала в дослідженні можливостей та основних напрямків поглиблення співробітництва між Україною та Китаєм шляхом аналізу менеджменту сучасних тенденцій розвитку як соціального інституту в умовах глобалізації як новій формі соціальної організації, вивчення економічних проєкцій, культурних форм та міжнародних практик з метою підвищення ефективності підготовки конкурентоспроможних фахівців різних спеціальностей в умовах міжкультурного діалогу у контексті фундаменту філософського знання як методологічного орієнтиру постмодернізаційних освітніх процесів в загальній парадигмі організації наукового знання. Значна роль в реалізації проєкту відводилася знайомству з китайськими традиціями організації соціокультурної діяльності, що є надзвичайно важливим аспектом у підготовці здобувачів спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності».

Мета статті – на основі результатів реалізації проєкту на конкретних прикладах представити комплексний аналіз соціокультурного розвитку Китаю, визначивши особливості взаємодії традиційних культурних практик та інноваційних тенденцій, що формують сучасний соціокультурний простір КНР.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «соціокультурний розвиток» та «соціокультурна діяльність» між собою тісно пов'язані. Так, під соціокультурною діяльністю ми розуміємо сукупність процесів, спрямованих на створення, збереження, передачу та трансформацію культурних цінностей у суспільстві. Вона охоплює освітню, мистецьку, комунікативну, релігійну та інші форми активності, що сприяють формуванню соціокультурного середовища, розвитку особистості та збереженню національної ідентич-

ності. А соціокультурний розвиток – це процес еволюції суспільства, що проявляється у змінах соціальних і культурних норм, традицій, цінностей та форм діяльності. Він відображає взаємодію різних соціальних груп, державних і громадських інститутів у формуванні культурного ландшафту та забезпеченні гармонійного розвитку суспільства в контексті історичних, політичних і глобалізаційних впливів. Соціокультурна діяльність є складовою та рушійною силою соціокультурного розвитку, адже виступає механізмом, через який здійснюється соціокультурний розвиток. В свою чергу, соціокультурний розвиток є результатом накопичення і трансформації соціокультурної діяльності. Він відображає динаміку змін у суспільстві, вплив культурних практик на світогляд людей, інтеграцію нових ідей та традицій. Соціокультурна діяльність є інструментом соціокультурного розвитку, а сам розвиток визначає напрямки та зміст соціокультурної діяльності. Це взаємозалежний процес, де діяльність сприяє розвитку, а розвиток коригує та вдосконалює діяльність. Соціокультурний розвиток КНР базується на гармонійному поєднанні традиційних та сучасних культурних практик. Впровадження державних ініціатив, активна підтримка мистецтва, популяризація фізичної культури та розвиток креативних індустрій забезпечують не лише збереження національної спадщини, а й інтеграцію Китаю у світовий культурний простір. Це сприяє збереженню культурної спадщини, популяризації традиційного мистецтва та створенню можливостей для культурного обміну.

Сучасний соціокультурний розвиток Китайської Народної Республіки (КНР) має глибокі історичні корені та формується під впливом комбінації традиційних конфуціанських цінностей, соціалістичної ідеології та сучасних глобалізаційних тенденцій. Ключовим аспектом цієї сфери є жорстке державне регулювання. Уряд Китаю визначає основні напрямки розвитку культури, здійснює контроль над інформаційним простором і підтримує патріотичні ініціативи. Кожен освітній заклад має «Відділ пропаганди» (宣传部), який регулює участь викладачів та студентів в суспільних заходах, перевіряє контент та встановлює власну редактуру, яка є обов'язковою для перевірки після отримання коментарів. Міністерство культури

та туризму КНР координує культурні проекти, організовує національні свята, міжнародні фестивалі та освітні програми.

Особлива увага в контексті соціокультурної діяльності Китаю приділяється традиційним урочистостям, зокрема Святу весни, Дню заснування КНР та Святу середини осені, які відіграють важливу роль у формуванні ідеологічного наративу держави, економічній сфері та культурній. У великих містах святкують також і європейський новий рік, за західними традиціями, оскільки вплив великої кількості іноземців на культуру Китаю неможна знецінювати. Вивчення мов, цікавість молоді до геополітики світу призводить до змішування культур і звернення до Заходу. Популярними є символи Різдва (25-те грудня), що орієнтовані на традиції американського святкування. В дитячих освітніх закладах з вивченням англійської мови також презентують ознайомчі заняття з базовим розумінням Різдва та Гелловіну. Такі заходи є частиною соціалізації дітей та молоді та презентують культурне різноманіття світу.

Розглянемо основні події. Свято Весни (春节, Chūn Jié), або Китайський Новий рік, є центальною подією соціокультурного календаря КНР, яка об'єднує традиційні звичаї, ритуали та масові святкування. Урочистості тривають 15 днів і завершуються Святом Ліхтарів (元宵节, Yuánxiāo Jié). В цей період відбувається низка заходів, що об'єднують суспільство, сприяють зміцненню родинних зв'язків і збереженню культурної спадщини. Особливо важливу роль відіграють традиційні вистави, вуличні ходи, театральні та циркові вистави, які є частиною святкових заходів у великих містах і маленьких селищах.

У контексті малих міст та сільських регіонів важливим елементом святкових заходів є циркові вистави, що виконують не лише розважальну, а й культурно-освітню та соціальну функцію. Циркові вистави під час Свята Весни у малих містах і сільських громадах відіграють ключову роль у збереженні та трансляції культурної спадщини. Традиційні циркові номери, такі як акробатика, жонглювання, танці левів і драконів, фокусні вистави та комедійні сценки, базуються на багатовікових китайських культурних мотивах. Ці вистави часто організовуються мандрівними цирковими трупамі або місцевими колективами, які спеціалізуються

на виконанні традиційних шоу. Особливістю є запрошені іноземці, які зазвичай зустрічають глядачів біля входу та виконують класичні всесвітньовідомі танці. Часто іноземці не є професійними танцюристами. Зазвичай це іноземні студенти, або іноземці, що перебувають на території держави за «культурною візою». Це віза, що дає можливість брати участь у культурних заходах в різних галузях з можливістю постійного оновлення раз на три місяці. Іноземці тут відіграють роль агентів соціалізації населення і дають можливість побачити представників різних культур та країн. Оскільки культурна інфраструктура малих міст обмежена, для багатьох мешканців таких регіонів циркові вистави стають єдиною можливістю побачити масштабне театралізоване дійство, що зберігає традиції та передає їх наступним поколінням.

Крім культурного значення, циркові вистави під час Свята Весни виконують важливу соціальну функцію. Вони сприяють згуртованості місцевих громад, створюючи спільний простір для колективного святкування. Вистави залучають широку аудиторію, що включає представників різних вікових груп – від дітей до людей похилого віку. Це сприяє міжпоколінній передачі традицій, формуванню колективної пам'яті та підтримці ідентичності місцевої громади.

Важливим аспектом циркових вистав є їхній символічний та національний зміст. Багато номерів ґрунтуються на традиційних китайських образах і міфологічних сюжетах, що посилює почуття національної гордості та культурної приналежності. Використання символіки драконів, левів, давніх героїв і традиційних костюмів інтегрує циркові вистави в ширший контекст китайської культурної політики, яка спрямована на збереження та популяризацію національної спадщини.

Циркові вистави зазвичай включають такі елементи:

- акробатика (杂技, zájì) – вважається одним із найдавніших мистецтв у Китаї; символізує гармонію, витривалість і силу духу;

- жонглювання (抛接, pāojiē) – традиційне китайське мистецтво, яке включає маніпуляцію ножами, тарілками, паличками та іншими предметами. Жонглери демонструють високий рівень координації та концентрації, а їхні виступи супроводжуються динамічною музикою;

- виступи з левовими та драконовими танцями (舞狮, wǔshī; 舞龙, wǔlóng) – ці видовищні номери є центральною частиною святкування Свята Весни. Танці виконуються акторами в яскравих костюмах, які імітують рухи левів і драконів. Вважається, що такі вистави відганяють злих духів і приносять удачу;

- ходіння на ходулях (高跷, gāoqiāo) – популярна розвага, особливо в сільській місцевості. Актори на ходулях одягаються в традиційні костюми та виконують танцювальні рухи, створюючи атмосферу святкової феєрії;

- фокуси та ілюзії (魔术, móshù) – китайська циркова традиція містить багато елементів магічних трюків, включаючи зникнення предметів, зміну костюмів та майстерну гру з вогнем і водою;

- театралізовані сценки (小品, xiǎopǐn) – у багатьох циркових виставах є комедійні номери, що базуються на традиційних китайських сюжетах та історичних анекдотах, вони додають святу розважального та комунікаційного характеру.

Таким чином, циркові вистави у малих містах КНР під час Свята Весни є невід'ємним елементом соціокультурної діяльності, що забезпечує збереження традицій, сприяє соціальній згуртованості та підтримує культурну тяглість. Завдяки акробатичним шоу, жонглюванню, театралізованим виставам і традиційним танцям циркове мистецтво зберігає свою актуальність, адаптуючись до сучасних викликів, але зберігаючи автентичний зміст. У такому форматі цирк не лише розважає, а й виконує функцію культурної дипломатії всередині країни, сприяючи зміцненню локальних і національних традицій у святковому контексті.

Поєднання традиційної та сучасної культури є ще однією особливістю соціокультурної діяльності КНР. Держава підтримує розвиток традиційних китайських мистецтв, таких як каліграфія, живопис, бойові мистецтва, чайна церемонія та традиційна медицина. Але, не дивлячись на те, що молодь розуміється на традиційній культурі, вона не імплементує її у сучасне життя. Таким чином, чайні церемонії замінюються на культуру кави та молочного чаю, традиційна медицина на швидку дію західних аналогів, бойові мистецтва на йогу та пілатес, а ієрогліфи залишаються, як спосіб письмової комунікації. Водночас країна активно

розвиває сучасні культурні індустрії, зокрема кінематограф, музику, театральне мистецтво, моду та цифрове мистецтво. Формується феномен «глобального китайського бренду», що просувається через кіноіндустрію, музичну сцену (C-pop) та цифрові платформи (Huawei, Tencent Pictures).

Важливою складовою соціокультурної політики КНР є стратегія «м'якої сили». Китай інвестує значні кошти у міжнародну культурну дипломатію, створюючи Інститути Конфуція в різних країнах світу для популяризації китайської мови та культури. Через «Інститути Конфуція» Китай займається поширенням китайської мови та культури на весь світ, а разом з ними просуває і свої сучасні політичні засади, де зовнішня мовна політика стала одним із пріоритетних напрямів Піднебесної. Так, у 2009 році її включили до концепції «м'якої сили» та стратегії розвитку держави, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної культури Китаю як за її межами, так і в глобальному масштабі (Чепурна, 2024).

Центральне місце в процесі викладання китайської мови має зайняти формування здатності до участі в міжкультурній комунікації, що особливо важливо зараз, коли змішання народів, мов, культур в Піднебесній досягло небаченого розмаху і як ніколи гостро постала проблема виховання терпимості до чужих культур, пробудження інтересу до них, подолання у собі почуття роздратування від надмірності, недостатності чи навіть несхожості інших культур. Це є своєрідним ризиком для Нового Китаю, адже роки закритості держави, закритий доступ до закордонних соцмереж були своєрідним захистом від впливу думок та позицій навколишнього світу. Зараз китайська молодь все більше піддається впливу міжкультурної комунікації, що може призвести до незгоди з існуючим устроєм КНР (Китайська мова, 2024).

Активно використовуються глобальні медіаплатформи, такі як CGTN і Xinhua, які спрямовані на формування позитивного іміджу Китаю. Держава також організовує великі міжнародні культурні події, серед яких Шанхайський міжнародний кінофестиваль і Пекінський культурний форум. Державні медіаресурси, що формують світогляд та інформаційний простір китайців, виробили свій алгоритм створення та подачі матеріалів. Вони випускають сюжети

з дійовими особами, яким присвоюються певні соціально-психологічні архетипи, близькі китайському народу. Умовно їх можна розділити наступним чином (Кармайкл, 2024):

1. «Жертва». головним персонажем у таких репортажах зазвичай є китайський емігрант, який демонструє складнощі життя за кордоном і ностальгію за батьківщиною;

2. «Розумна й дотепна людина». такий контент поєднує розважальні й пізнавальні елементи; зазвичай у відео з'являються іноземці, які подають цікаві й легкі для сприйняття факти про Китай;

3. «Інтелектуал». у цьому форматі увага акцентується на людині з іміджем авторитетного науковця або експерта в певній сфері, що підвищує рівень довіри аудиторії. У таких відео часто зачіпають теми, пов'язані зі стереотипами про китайців, хоча зміст діалогу може бути розмитим або навіть безглуздим;

4. «Простак» – образ «пересічного китайця», який покликаний демонструвати «звичайне» життя населення КНР. У такому контенті нерідко викривлюють реальність, показуючи добробут пересічних громадян і водночас критикуючи недоліки «капіталістичних країн».

5. «Біла мавпа» – у Китаї так називають білошкірих англомовних іноземців, що рекламують китайські товари або саму країну, викликаючи більше довіри серед місцевого населення.

6. «Правдоруб» – людина, яка часто звертається до іноземної аудиторії, вказуючи на недоліки західного світу та переваги життя в Китаї; іноді не гребує використанням грубої лексики (Колдомасов, 2020).

Китайська пропаганда є особливою тим, що вона є сучасною та цифровою. Друковані матеріали використовуються все менше, а соціальні мережі стають головною платформою для пропагандистських матеріалів.

Серед суперечливих форм дозвілєвої діяльності КНР є фестиваль собачого м'яса. Дослідження свідчать, що ставлення китайського суспільства до споживання собачого м'яса зазнало значних змін за останні десятиліття, більшість міських жителів, особливо молодь, не підтримують цю практику. Крім того, влада КНР продовжує здійснювати заходи, спрямовані на викорінення незаконного обігу собачого м'яса та зміну харчових звичок населення. Під впливом активної діяльності зоозахисних орга-

нізацій, громадських рухів та міжнародного тиску уряд КНР запровадив низку законодавчих змін. Молодь Китаю створює петиції на підтримку закриття цього бізнесу та дозвілля. Зокрема, у 2020 році Міністерство сільського господарства та сільських справ КНР офіційно виключило собак зі списку худоби та свійських тварин, дозволених для споживання.

Споживання собачого м'яса є давньою практикою, яка протягом століть зберігалася в деяких південних регіонах Китаю, зокрема в провінціях Гуандун, Гуансі, Гуйчжоу та Сичуань. У Гуандуні, адміністративним центром якого є місто Гуанджоу, страви із собачого м'яса традиційно вважалися такими, що мають зігріваючий ефект, відповідно до принципів традиційної китайської медицини. Попри те, що найбільш відомим у цьому контексті є щорічний фестиваль собачого м'яса в Юліні (провінція Гуансі), в Гуандуні споживання собачого м'яса також мало поширення. У Гуанджоу та інших містах провінції функціонували ресторани, що спеціалізувалися на приготуванні цієї страви, яка відома під назвою «xiang rou» (香肉), або «пахуче м'ясо».

Незважаючи на це, у Гуандуні, включно з Гуанджоу, споживання собачого м'яса не зникло повністю. Деякі заклади громадського харчування, переважно нелегальні, продовжують пропонувати такі страви, особливо в зимовий період. Також на певних ринках продовжується нелегальна торгівля собачим м'ясом, хоча державні органи проводять рейди та конфіскації з метою викоринення цієї практики. Зазвичай це виглядає таким чином: біля закладів стоять клітки з породами собак, що є придатними для споживання і таким чином споживачі розуміють наявність страви у закладі. Хоча в Гуандуні, зокрема в Гуанджоу, немає офіційного фестивалю собачого м'яса на кшталт Юлінського, окремі випадки його споживання та нелегальної торгівлі ще мають місце. Проте загальна тенденція свідчить про поступове скорочення цього ринку та зниження суспільної толерантності до подібних практик. Основними чинниками, що сприяють збереженню цієї традиції, є: культурна спадщина (серед представників старших поколінь зберігається переконання у користі собачого м'яса для здоров'я), тіньова економіка (наявність нелегального ринку, що функціонує поза межами державного регулю-

вання), локалізований попит (хоча молоде покоління здебільшого не підтримує споживання собачого м'яса, певні групи населення зберігають інтерес до цієї практики).

Окрему увагу в соціокультурній площині приділено розвитку креативних індустрій. Китай є одним із лідерів у сфері цифрової культури, розвиваючи стрімінгові сервіси, кіберспорт, VR/AR у мистецтві. Індустрія розваг, включно з TikTok (Douyin) і Tencent Games, швидко розвивається, що сприяє зростанню економічного впливу КНР у сфері культурного виробництва. У містах запроваджуються концепції «smart-міст», де гармонійно поєднується традиційна культура та технологічні інновації.

Феномен вуличних ігор є важливим елементом культурно-дозвілєвої діяльності у Китайській Народній Республіці, особливо в межах ярмарків, святкових заходів і нічних ринків. Вони поєднують традиційні та сучасні розваги, зберігаючи при цьому регіональні особливості. Деякі з цих ігор включають елементи змагальності та навичкових завдань, тоді як інші базуються на випадковості. Так, однією з найбільш розповсюджених ігор є кидання кілець на різноманітні об'єкти (套圈, Tàoquān). Гравці використовують пластикові або бамбукові кільця та намагаються накинути їх на призові предмети. Серед можливих виграшів – іграшки, дрібна електроніка, побутові речі. У деяких випадках як призи пропонуються живі тварини, наприклад, маленькі черепахи, рибки або хом'яки. Часто тварини перебувають у важкому фізичному стані, залежно від погодних умов. Риболовля на пластикових качечок (钓小黄鸭, Diào xiǎo huáng yā). Водні ігри також займають важливе місце у структурі розважальних заходів. Один із популярних варіантів передбачає виловлювання пластикових качечок, які плавають у спеціальній ємності з водою. Кожна качечка має номер на дні, і відповідно до нього гравець отримує певний приз. Кидання м'ячів у відро (投篮游戏, Tóulán yóuxì): ця гра вимагає фізичної координації, оскільки її суть полягає у необхідності закинути м'яч у відро або контейнер під заданим кутом. У деяких випадках організатори ускладнюють гру, змінюючи нахил відра або використовуючи м'ячі з підвищеним коефіцієнтом відскоку, що знижує ймовірність успішного кидка.

Окремим аспектом вуличних ігор у Китаї є використання живих тварин у якості виграшів. Найпоширенішими видами тварин, які можна отримати в подібних розвагах, є: черепахи, які зазвичай знаходяться у невеликих контейнерах із водою. Також одним з видів знуцань є наклеювання наліпок на панцир черепахи, або додавання брелку шляхом просверлення панциру. Життя такої забавки є дуже коротким, проте досі існує, як частина дозвілля та заохочення до гри. Золоті рибки також виступають призами у грі, де учасники виловлюють їх паперовим сачком, птахи або хом'яки, які трапляються рідше, проте також можуть бути запропоновані в якості виграшу. Не менш популярними за останні роки стали кролі.

Практика використання живих тварин у таких іграх викликає суперечки, зокрема у сфері зоозахисту. Захисники тварин наголошують на необхідності дотримання етичних норм та забезпечення належних умов утримання виграних тварин. У відповідь на суспільний резонанс у деяких регіонах Китаю було впроваджено обмеження щодо розіграшу живих істот у розважальних цілях, проте в невеличких містах така практика досі існує. Таким чином, вуличні ігри в КНР залишаються важливим елементом масової культури та дозвілля, проте поступово зазнають змін під впливом соціальних і правових чинників.

Китайська держава підтримує місцеві культурні громади, організовує фестивалі, виставки, театральні постановки та будує культурні центри, театри та бібліотеки. Значну роль у соціокультурній діяльності відіграють фізична культура та масові спортивні заходи, такі як ранкові заняття тайцзіцюань на вулицях міст. Водночас існують певні виклики та проблеми. У сфері культури діє жорстка цензура, обмежується доступ до західного культурного контенту, встановлюються квоти на імпортовані фільми. Так, з усіх китайських майданчиків для перегляду фільмів були вилучені усі частини Гаррі Поттера. Це пов'язується з використанням магії, яка відволікає від комуністичних цінностей. Через сцени насилля та політичні підтексти корейський серіал «Гра в кальмара» також заборонений в КНР. Хоча на початку він ще існував на кіно-платформах з забороненими сценами. Через велику кількість подібних сцен серіал

був видалений. Разом з ним і уся символіка, костюми та елементи, що успішно продавалися на внутрішніх китайських маркетплейсах, зокрема ТаоБао. Політика «м'якої сили» КНР також викликає міжнародну критику, оскільки вона сприймається як механізм поширення ідеологічного впливу.

Важливим соціокультурним аспектом у КНР є культура споживання їжі. Маленькі міста обмежені в кількості культурних заходів, тому значна увага приділяється харчовій культурі, яка тісно пов'язана з етикетом, соціальними нормами та побудовою соціальних зв'язків. У китайському суспільстві споживання їжі є не лише фізіологічною необхідністю, а й важливим соціальним ритуалом, який відіграє значну роль у приватному житті, дружбі, побудові співпраці та бізнес-партнерстві. На формування сучасного ставлення до продовольства значною мірою вплинули події 1959–1961 років, коли країна пережила масовий голод, спричинений політикою «Великого стрибка вперед». Ця трагедія, яка забрала життя від 15 до 45 мільйонів осіб, залишила глибокий відбиток у свідомості китайців. Старші покоління досі мають звичку накопичувати продукти, не викидати їжу та економно витрачати ресурси. Водночас тема голоду залишається табуованою у публічному дискурсі, як і Культурна революція, а в офіційних джерелах її називають лише «трьома важкими роками».

Проте, цікавим аспектом є те, що в повсякденному житті населення не економить на замовленнях, а навпаки, таким чином доводить свою заможність, статус та можливість вибору споживання різноманітних продуктів. Ознакою фінансового добробуту є звані вечері, де замовляють багато страв, які часто залишаються майже недоторканими на столі, хоча відлуння років голоду відображається в політиці продовольчої безпеки КНР. Держава активно інвестує у сільське господарство, формує стратегічні резерви зерна та запроваджує субсидії для підтримки виробництва рису та пшениці. Харчові звички китайців також зазнали трансформації: у 2021 році був ухвалений «Закон проти харчових відходів», що закріпив практику раціонального споживання їжі. Політика «Чистої тарілки» заохочує рестораторів та громадян замовляти рівно стільки їжі, скільки необхідно.

У соціально-економічному аспекті голод змусив китайську владу переглянути підходи до управління сільським господарством. Після 1978 року в межах «Політики реформ і відкритості» відбулося поступове розширення приватного землеволодіння, що сприяло підвищенню рівня продовольчого забезпечення. Сучасне керівництво КНР уникає різних економічних експериментів, які можуть призвести до нестачі базових товарів.

Контроль за історичною пам'яттю є ще одним важливим аспектом державної політики в соціокультурній сфері. Тема голоду не висвітлюється в підручниках, офіційно його причинами називають «несприятливі погодні умови». Дослідження та відкриті дискусії на цю тему суворо контролюються державою. Замість аналізу історичних помилок, акцент зміщується на досягнення Китаю у сфері продовольчої безпеки. Проте, різноманіття заходів, що запропоновані у сфері харчування, представлена в багатьох формах і поєднують традиції та сучасні тенденції. Харчова культура Китаю є невід'ємною частиною соціального життя, що поєднує традиційні практики, історичні особливості та сучасні глобальні впливи. Різноманіття способів споживання їжі у КНР зумовлене як соціокультурними чинниками, так і стрімким економічним розвитком країни. У китайському суспільстві їжа відіграє важливу роль не лише у задоволенні базових потреб, а й у комунікативній, діловій та ритуальній сферах.

Одним із традиційних форматів є ресторани (饭馆, 餐厅), де прийнято дотримуватися родинного стилю подачі страв. Основні страви розміщуються у центрі столу, а відвідувачі користуються обертовими столами (lazy Susan) для зручності. У ресторанах високого рівня можливе індивідуальне обслуговування з персональним поданням страв, що відображає соціальний статус гостя. Вулична їжа (街头小吃) є надзвичайно популярною у великих містах і на нічних ринках. Вона представлена різноманітними закусками, такими як смажені шашлички (串串), пельмені на пару (小笼包), суп з локшиною (拉面), смажений тофу (臭豆腐), тощо. Характерною особливістю є мобільність продавців, які реалізують їжу з візків або мотоциклів, особливо у вечірній час. Значного поширення набули шведські столи (自助餐), які

популярні у готелях, бізнес-центрах та міжнародних ресторанах. Вони можуть пропонувати як традиційні китайські страви, так і західні варіанти. Часто функціонують за принципом «все, що можеш з'їсти». Це приваблює відвідувачів своєю доступністю та різноманітністю.

Особливе місце у харчовій культурі КНР посідає хот-пот (火锅, huǒ guō) – форма споживання їжі, що передбачає варіння інгредієнтів у спільному гарячому бульйоні. Відвідувачі самостійно обирають м'ясо, овочі, морепродукти та готують їх у спеціальних казанах, розміщених на столі. Найпоширенішими є сичуанський (гострий) та північнокитайський (легший) варіанти цієї страви. Для швидкого харчування в умовах сучасного урбанізованого суспільства широко використовуються їдальні та бізнес-ланчі (快餐, 工作餐). Вони представлені у формі кафетеріїв та їдалень, де пропонуються готові страви на вибір. У ділових районах популярними є ланч-бокси (便当), що містять суп, рис та гарнір. Крім того, у вуличних кіосках можна придбати запаковані ланчі, які зручно брати з собою.

Значну роль у китайській гастрономічній традиції відіграють чайні та закусочні (茶馆, 点心店). Вони особливо поширені у південних регіонах, зокрема в Гуанчжоу, де популярні димсам (点心) – маленькі закуски, що подаються до чаю. В асортименті таких закладів присутні різні види булочок, пельменів, десертів та чайів, а самі чайні нерідко слугують місцем для ранкових зустрічей та сімейних зібрань. Останнім часом значного поширення набула доставка їжі (外卖), що є одним із найпопулярніших способів споживання їжі у містах. Вона здійснюється через спеціалізовані додатки, такі як Meituan, Ele.me, WeChat, і дозволяє отримати замовлення з ресторанів, вуличних кухонь або навіть домашніх виробників.

Таким чином, харчова культура Китаю демонструє значне різноманіття, що відображає як традиційні цінності, так і сучасні тенденції. Кожен із способів споживання їжі має свої особливості, зумовлені історичним розвитком, соціальними потребами та економічними чинниками. Традиційні ресторани підтримують сімейний стиль трапез, вулична їжа забезпечує швидкий і доступний формат харчування, шведські столи популярні серед ділових кіл, а хот-пот

залишається невід'ємною частиною спільного споживання їжі. Разом із цим сучасні технології сприяють розвитку сервісів доставки, що забезпечують нові моделі взаємодії споживачів із гастрономічною культурою Китаю. Харчова культура сприяє розвитку гастрономічного туризму та ресторанного бізнесу, відіграє важливу роль у міжнародних відносинах. Дегустації, фестивалі сприяють міжкультурному розумінню та налагодженню дипломатичних контактів. Харчова культура – це не просто споживання їжі, а потужний соціокультурний феномен, що формує цінності суспільства, підтримує його традиції, сприяє економічному розвитку та міжнародному співробітництву.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, соціокультурний розвиток Китаю охоплює широкий спектр соціокультурної діяльності, спрямованої на збереження національної ідентичності, підтримку традиційних культурних практик та впровадження сучасних форм мистецтва й дозвілля. Основні аспекти, що відіграють ключову роль у цьому процесі, включають державну підтримку культурних ініціатив (КНР активно розвиває культурну інфраструктуру, будуючи культурні центри, театри та бібліотеки, підтримує місцеві громади); фестивалі, виставки та театральні постановки, що сприяє формуванню культурного діалогу між регіонами, а також між Китаєм та іншими країнами, що дозволяє інтегрувати традиційні й сучасні форми мистецтва, роблячи культуру доступною для широкої аудиторії. Фізична культура та масові спортивні заходи поєднують традиційні та сучасні підходи. Ранкові заняття тайцзіцюань на вулицях міст є не лише способом підтримки здоров'я, а й елементом соціальної згуртованості та популяризації національної спадщини. Масові спортивні заходи сприяють формуванню колективної ідентичності та підтримці здорового способу життя. Розвиток вуличних ігор, циркових вистав, креативних індустрій є важливим фактором соціокультурної мобільності, надаючи молоді можливість реалізовувати себе у сфері мистецтва та розваг. Це також сприяє економіч-

ному розвитку, адже культура перетворюється на джерело прибутку через комерціалізацію креативних продуктів. Традиційні урочистості та свята відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини та передачі цінностей від покоління до покоління. Це сприяє соціальній інтеграції, адже святкові заходи об'єднують людей, незалежно від віку чи соціального статусу. Соціокультурний розвиток КНР поєднує стратегічне державне планування, збереження традиційної культури та передові технологічні інновації. Вплив років голоду сформував культуру раціонального споживання їжі та політику продовольчої безпеки, що залишається важливим чинником державного управління. Китай активно впливає на глобальний культурний простір, використовуючи механізми «м'якої сили», однак водночас зберігає суворий контроль над інформаційним середовищем та історичною пам'яттю. Харчова культура є важливим елементом соціокультурного розвитку, оскільки відображає історичні, економічні та етнічні особливості суспільства. Харчові традиції є носієм культурної пам'яті, що передається з покоління в покоління. Вони формують національну ідентичність, відображаючи регіональні особливості, історичні події та міжкультурні впливи. Наприклад, китайська кухня поєднує давні гастрономічні традиції та філософські уявлення про гармонію смаків. Їжа є важливим елементом соціальної взаємодії – застілля сприяють зміцненню соціальних зв'язків, обміну культурними традиціями та формуванню спільних цінностей.

Серед перспектив подальших досліджень виокремлюємо такі напрями: взаємодія китайської культури з глобальними трендами та адаптація національної ідентичності до сучасних викликів, дослідження впливу китайських культурних ініціатив на міжнародну спільноту, гендерні аспекти культурного розвитку, а саме з'ясуванні ролі жінок у збереженні китайських традицій та вплив соціальних змін на гендерні відносини в китайському суспільстві, аналіз гендерних трансформацій у контексті урбанізації та модернізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Betzler D. & Camina R. Cultural Entrepreneurship Using the Example of Uli Sigg as Patron and Mediator of Contemporary Chinese Art. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, Volume 50, 2020. Issue 1. P. 1–15. <https://doi.org/10.1080/10632921.2019.1659897>

2. Justin Yifu Lin. China's economic development and cultural renaissance in the multipolar growth world of the twenty-first century. *China Economic Journal*, Volume 6, 2013. Issue 1. P. 1–11. <https://doi.org/10.1080/17538963.2013.830807>
3. Tubadji A. Culture Based Development in the Regions of China. *Journal of Economic Issues*, Volume 57, 2023. Issue 1. P. 8–35. <https://doi.org/10.1080/00213624.2023.2154531>
4. Кармайл Ф. Мережеві фейки і китайська пропаганда. BBC news Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58107203> (дата звернення: 24.09.2024)
5. Китайська мова і її значення в сучасному світі. URL: <https://aucc.org.ua/kitajska-mova-i-ii-znachennja-u-suchasnomu-sviti/> (дата звернення: 24.09.2024)
6. Китайська цивілізація: традиції та сучасність : матеріали XVII міжнародної наукової конференції, 14 грудня 2023 р., м. Київ. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 352 с.
7. Колдомасов А. Супермаркет пропаганди: КНР (частина перша). Аналітичний центр ADASTRA, 2020. URL: <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-kr-chastina-persha> (дата звернення: 24.09.2024)
8. Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція». URL: <https://www.pdpu.edu.ua/osvitno-kulturnij-tsentri-institut-konfutsiya>
9. Померанцев П. Пропаганда: як зрозуміти, пояснити і подолати її / пер. з англ. М. Клімчука. Харків: Віват, 2020. 288 с.
10. Чепурна І. Громадянська соціалізація Китаю в контексті громадянського виховання. URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/27.pdf> (дата звернення: 24.09.2024)
11. Чжоу Венлянь. Суть китайської стратегії «Один пояс, один шлях». 국제 과학 및 실용 회의 • 2021 년 4 월 30 일 • 서울, 대한민국. P. 22-26. DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v1.06

REFERENCES:

1. Betzler, D. & Camina, R. (2020). Cultural Entrepreneurship Using the Example of Uli Sigg as Patron and Mediator of Contemporary Chinese Art. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, Volume 50, Issue 1. P. 1–15. <https://doi.org/10.1080/10632921.2019.1659897> [in English].
2. Justin, Yifu Lin. (2013). China's economic development and cultural renaissance in the multipolar growth world of the twenty-first century. *China Economic Journal*, Volume 6, Issue 1. P. 1–11. <https://doi.org/10.1080/17538963.2013.830807> [in English].
3. Tubadji, A. (2023). Culture Based Development in the Regions of China. *Journal of Economic Issues*, Volume 57, Issue 1. P. 8–35. <https://doi.org/10.1080/00213624.2023.2154531> [in English].
4. Karmaikl, F. (2024). Merezhevi feiky i kytajska propahanda. [Network Fakes and Chinese Propaganda]. BBC news Ukraina. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58107203> (data zvernennia: 24.09.2024) [in Ukrainian].
5. *Kytaiska mova i yii znachennia v suchasnomu sviti*, (2024) [The Chinese language and its importance in the modern world]. URL: <https://aucc.org.ua/kitajska-mova-i-ii-znachennja-u-suchasnomu-sviti/> (data zvernennia: 24.09.2024) [in Ukrainian].
6. *Kytaiska tsyvilizatsiia: tradytsii ta suchasnist*, (2023). [Chinese civilization: traditions and modernity] : materialy KhVII mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, 14 hrudnia 2023 r., m. Kyiv. – Lviv – Torun : Liha-Pres, 352 s. [in Ukrainian].
7. Koldomasov, A. (2020). Supermarket propahandy: KNR (chastyna persha) [Propaganda Supermarket: The People's Republic of China (Part One)]. Analitychnyi tsentr ADASTRA, URL: <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-kr-chastina-persha> (data zvernennia: 24.09.2024). [in Ukrainian].
8. *Osvitno-kulturnyi tsentr «Instytut Konfutsiia»* (2025) [Educational and Cultural Center “Confucius Institute”]. URL: <https://www.pdpu.edu.ua/osvitno-kulturnij-tsentri-institut-konfutsiya>. [in Ukrainian].
9. Pomerantsev, P. (2020). Propahanda: yak zrozumity, poiasnyty i podolaty yii [Propaganda: How to Understand, Explain, and Overcome It] / per. z anhl. M. Klimchuka. Kharkiv: Vivat., 288 s. [in Ukrainian].
10. Chepurna, I. (2024). Hromadianska sotsializatsiia Kytai v konteksti hromadianskoho vykhovannia [China's civic socialization in the context of civic education]. URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/27.pdf> (data zvernennia: 24.09.2024). [in Ukrainian].
11. Chzhou, Venlian (2021). Sut kytaiskoi stratehii «Odyn poias, ody shliakh» [The essence of China's «One Belt, One Road» strategy]. 국제 과학 및 실용 회의 • 2021 년 4 월 30 일 • 서울, 대한민국. R. 22–26. DOI 10.36074/logos-30.04.2021.v1.06. [in Ukrainian].